

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2010

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(21–22 КВІТНЯ 2010 РОКУ)**

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА I

Редакційна колегія: **А.Є. Конверський**, д-р філос. наук, проф., чл.-кор. НАН України (голова); **С.В. Руденко**, канд. філос. наук (відповідальний секретар); **І.С. Добронравова**, д-р філос. наук, проф.; **В.Ф. Цвих**, д-р політ. наук, проф.; **А.М. Лой**, д-р філос. наук, проф.; **В.І. Лубський**, д-р філос. наук, проф.; **В.І. Панченко**, д-р філос. наук, проф.; **А.О. Приятельчук**, канд. філос. наук, доц.; **М.Ю. Русин**, канд. філос. наук, проф.; **П.П. Шляхтун**, д-р філос. наук, проф.; **В.І. Ярошовець**, д-р філос. наук, проф.

*Рекомендовано до друку
вченою радою філософського факультету
(протокол № 6 від 29 березня 2010 року)*

Дні науки філософського факультету – 2010 : Міжнародна наукова конференція (21–22 квітня 2010 року) : Матеріали доповідей та виступів. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2010. – Ч. I. – 191 с.

Адреса редакційної колегії: 01601, Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, філософський факультет; ☎ (38044) 239 31 94

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Редколегія залишає за собою право скорочувати та редагувати подані матеріали. Рукописи та дискети не повертаються.

Бондаренко О.В.	
Обґрунтування феномена моралі, виходячи з розуміння ніщо в людині.....	108
Варениця О.П.	
Університетська філософія чи філософська журналістика?	109
Гейко С.М.	
Постмодерністське тлумачення іронії – іронічний код Р. Барта	111
Гончаренко К.С.	
Гіперреальний світ симуляції у творчості Ж. Дельоза і Ж. Бодріяра	113
Гоян І.М.	
Філософське обґрунтування емпіричної психології Германом Еббінгаузом.....	116
Гречкосій Р.М.	
Класи і нація в філософії Ф. Ніцше: владні інтенції	118
Дідух Л.Я.	
Рациональне та ірраціональне у філософії Лева Шестова.....	119
Донська А.Г.	
Філософія та література: три рівні осмислення на прикладі екзистенціалізму	121
Завійська М.Б.	
Поняття "великі філософи" в контексті екзистенційної історії філософії Карла Ясперса	123
Залужна А.Є.	
Смислотворчий контекст феноменологічної методології Е. Гуссерля.....	124
Замараєва Л.А.	
"Суспільство споживання" як негативний прояв глобалізації (Жан Бодрійяр)	126
Захарчук О.І.	
Актуальність "філософії абсурду" А. Камю.....	128
Зінченко Н.О.	
Жан Бодрійяр: "мовчазна більшість" versus влада.....	129
Зудилина Н.В.	
Про некоторые характеристики численной идентичности	131
Калінін В.Ю.	
Філософський світ Х.Л. Борхеса.....	133
Канівець Б.А.	
Потенціал "виклику" і ефективність "відповіді" в контексті історичного розвитку.....	134
Капустін О.О.	
Критика М.О. Лосським гносеології Б. Спінози у контексті філософії інтуїтивізму.....	136
Клочков І.В.	
Неверифікованість віри та метапроблемність людського існування у філософії Г. Марселя	138
Кобзева О.А.	
Соціотілесна версія фемінного та маскуліного в історіософському дискурсі другої половини ХХ сторіччя	140
Кобрин Д.І.	
Тлумачення поняття дискурсу у філософії ХХ століття: дискурс мови.....	142
Ковтун Н.М.	
Гілокінетичні, динамістичні, енергетичні підходи до розуміння матерії у філософії М. Лосського	144
Ковтун Ю.В.	
Євразійський дискурс російського традиціоналізму	146
Кострова Е.А.	
Хайдеггер и диалогическая традиция.....	148

регресивним методом. Особливістю цього методу є ствердження дійсного існування причинно-наслідкових зв'язків світу та навіть, перспектива їхнього дослідження. Існування нескінченного ряду причин призводить до неможливості дійти до першопричини. В той же час регресивний метод є запереченням класифікацій, як способу формування знань людини, через ствердження нелінійного виміру буття людини та світу. При створенні будь-якої класифікації допускається довільний вибір підстав аналізу, проте порівняння є завжди обмеженим через унікальну неповторність предметів, що оточують людину.

Людина здатна витратити все життя на з'ясування причин певних подій, проте оскільки світ є багатовимірним, то ймовірність дійти до першопричини постає практично неможливою. Борхес вбачає проблему не тільки в сутності людини, але й в самій мові: "Говорить – это погрязнуть в тавтологиях" [*Борхес Х.Л. Вавилонская библиотека // Письмена Бога / Сост., вступ. статья и прим. И.М. Петровского. – М.: Республика, 1992. – С. 223*].

Визначальним для творчості Х.Л. Борхеса є питання про місце людини у світі, де одночасно можливо створювати систему знань та стверджувати агностицизм. Письменник пропонує два шляхи її вирішення.

По-перше, людина усвідомлює власне буття й більше не прагне змінювати світ через можливість втрати самого себе. "Кто постиг пламенные помыслы вселенной, не станет думать о человеке, о жалких его радостях и горестях, даже если он и есть тот самый человек" [*Борхес Х.Л. Письмена Бога // Письмена Бога / Сост., вступ. статья и прим. И.М. Петровского. – М.: Республика, 1992. – с. 216*].

По-друге, людина створює закритий внутрішній світ з обмеженим досвідом, аби все контролювати. "Ши Хаун-Ди окружил стеной империю, осознав ее непрочность, а уничтожив книги, понял, что они священны и содержат то, что заключено во вселенной и в сознании каждого человека" [*Борхес Х.Л. Стена и книги // Письмена Бога / Сост., вступ. Статья и прим. И.М. Петровского. – М.: Республика, 1992. – С. 230*].

Позицію Борхеса можливо проілюструвати цитатою одного з його есе: "...отыщем нечто нереальное, подтверждающее этот характер" [*Борхес Х.Л. Аватары черепахи // Письмена Бога / Сост., вступ. статья и прим. И.М. Петровского. – М.: Республика, 1992. – С. 34*]. Обмеженість досвіду не є запорукою необхідності ствердження агностицизму – це можливість створювати нові ймовірні варіанти Всесвіту через застосування фантазії. Отже, розширення нашої обмеженої дійсності можливе шляхом уяви.

Б.А. Канівець, асп., ЖДУ ім. І. Франка, Житомир
KanivetsBA@gmail.com

ПОТЕНЦІАЛ "ВИКЛИКУ" І ЕФЕКТИВНІСТЬ "ВІДПОВІДІ" В КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ

Звертаючись до витоків понять "виклик" і "відповідь" слід в першу чергу згадати англійського філософа історії А. Тойнбі, який власне ввів зазначенні

поняття у науковий обіг. Проте, ця визначна постать недостатньо досліджена не тільки в Україні, а й загалом на усьому пострадянському просторі. Бракує як ґрунтовних досліджень філософсько-історичної концепції англійського мислителя, так і перекладів його основних праць. До того ж в філософії історії А. Тойнбі поняття "виклик" і "відповідь" постають не лише позначенням критичних ситуацій, а й спробою пояснення процесу історичного розвитку, і методом філософсько-історичного дослідження.

"Виклик" розуміється англійським мислителем як певна кризова ситуація покликана стимулювати динамічне і творче начало людини чи суспільства. "Відповідь" є мірою реакції людини чи суспільства на феномен означений вище як "виклик". Якісна різноманітність "викликів" зумовлює різницю в їх потенціалі. Так, кожен "виклик" має певну силу від якої частково залежить сам факт настання "відповіді". Сила "виклику" є мірою зміни структури тієї системи, на яку безпосередньо діє певний "виклик". Натомість ефективність "відповіді" є мірою адекватності й сили реакції системи на зміну її структури. У суспільно-історичному ракурсі сила "виклику" є мірою змін умов існування певного суспільства, на котре безпосередньо діє "виклик". А ефективність "відповіді" характеризується як міра адекватності та сили реакції суспільства на зміну умов існування, означену вище як "виклик".

Оскільки "виклик" є стимулом, то найбільш потужний "виклик" означає максимально сприятливу передумову для прогресивного розвитку суспільства. Недостатньо сильний "виклик" або буде проігнорованим, або "відповідь" на нього буде такої ж малої сили і це не призведе до яких-небудь кардинальних змін системи, що, у свою чергу, або залишить систему у стані статички, або розпочнуться процеси надлому, деградації і дезінтеграції. Проте існує деякий ступінь сили "виклику", перевищення якого спричинить негативні наслідки. А. Тойнбі називає його "оптимум". "Виклик" сила якого перевищує "оптимум", хоча і є потужним стимулом, але "відповідь" потребує такого напруження "життєвих сил" цивілізації, що в подальшому таке суспільство вже не здатне до нових "відповідей" на "виклики" середовища, а відтак воно переходить до стану регресивного розвитку. У такому ракурсі важливого значення набуває "закон компенсації". Цей закон вказує на те, що надмірна сила "виклику" може бути компенсована за рахунок сприятливих умов внутрішнього або зовнішнього середовища. "Закон компенсації" спрацьовує завдяки тому, що природно-соціальному середовищу іманентно притаманна подвійність. Тобто, "виклик" природного середовища може бути компенсований сприятливим соціальним середовищем, а "виклик" соціуму – відсутністю "викликів" природи. Так, "виклик" неродючої землі може компенсуватись через відсутність зазіхань на цю землю з боку оточуючих суспільств, бо неродюча земля є некомфортною для розвитку суспільства. У свою чергу, постійний тиск з боку означених вище суспільств може бути компенсований за рахунок сприятливих природних умов. Тобто, для досягнення "викликом" максимальної ефективності сила вже скомпенсованого "виклику" повинна відповідати "оптимуму". Така постановка проблеми сили "виклику" була названа англійським мислителем "золота середина". Згідно з вищесказаним, можна окрес-

лити таку схему співвідношення сили "виклику" і процесу історичного розвитку: недостатньо сильний "виклик" – статичність або регресивний розвиток; надмірно сильний "виклик" – процеси надламу, деградації і дезинтеграції (регрес); "виклик" сила якого дорівнює оптимуму – прогресивний розвиток.

Ефективність "відповіді" та й загалом її настання, безпосередньо залежить від двох факторів, а саме: сили "виклику" і наявності у суспільстві "творчої меншості". Щодо сили "виклику", можна навести схему за аналогією із схемою співвідношення сили "виклику" й процесу історичного розвитку. Недостатньо сильний "виклик" – недостатньо ефективна "відповідь", або її відсутність; надто сильний "виклик" – неефективна "відповідь"; виклик, сила якого відповідає "оптимуму" – повністю ефективна відповідь. Також А. Тойнбі виділяє групу "відповідей", які можна характеризувати і як ефективні, і як неефективні. Такі відповіді англійський мислитель називає "відповіді, здійсненні за допомогою ривка". "Відповіді, здійсненні за допомогою ривка" визначаються британським дослідником як "відповіді", які, з одного боку, досягають повної ефективності, але з іншого – сам ривок вимагає надзвичайно великого напруження сил суспільства, що у свою чергу призводить до перенапруження життєвих сил суспільства в наслідок чого воно втрачає здатність відповідати на нові "виклики" середовища. Отже, "відповіді здійсненні за допомогою ривка", можна кваліфікувати як повністю неефективні, тому що їх наслідками у кінцевому результаті є руйнація суспільства, або у кращому випадку стан стагнації.

Таким чином, потенціал "виклику" детермінує "відповідь", яка може бути ефективною чи взагалі здійснитись за умови наявності "виклику" сила якого дорівнює "оптимуму" з урахуванням "закона компенсації".

*О.О. Капустін, студ., КНУ ім. Т. Шевченка, Київ
vita_est_ars@mail.ru*

КРИТИКА М.О. ЛОССЬКИМ ГНОСЕОЛОГІЇ Б. СПІНОЗИ У КОНТЕКСТІ ФІЛОСОФІЇ ІНТУЇТИВІЗМУ

У своїй ранній праці "Обґрунтування інтуїтивізму" (1905) М.О.Лосський аналізує вчення багатьох представників філософії у їх відношенні до інтуїтивізму. Починаючи від мислителів Нового часу, Лосський дає власну оцінку їх інтелектуальним надбанням, здебільшого торкаючись питань гносеології. Серед представників раціоналізму Лосський відмічає Декарта, Спінозу та Ляйбніца. Вчення кожного з них він піддає критиці, виходячи із загальної тези про невизнання цими філософами чуттєвого пізнання як такого, що дає адекватне знання про дійсність. На противагу ним, Лосський вважає, що будь-яке пізнання може давати істинне знання про світ, маючи характер безпосередності та очевидності. Саме завдяки цим властивостям пізнання отримує змогу адекватно відобразити дійсність. Їх сукупність Лосський й називає інтуїцією, наділяючи всі три види пізнання інтуїтивним характером. Натомість, представники Нового часу, зокрема й раціоналісти, розглядали інтуїцію як окремих вид пізнання, а не як властивість пізнання.